

A nyakkendő, mint kihívás

Horvát hozzájárulás az egyetemes divathoz

A máig közkedvelt nyakravaló eredetét a harmincéves háborúig (1618-1648) vezetik vissza a történezszekek. A Habsburg Monarchia hadseregében harcoló horvát katonák ugyanis az egyenruha kiegészítőjeként egyfajta nyakkendőt viseltek. A szótörténet kutató nyelvészek szerint a horvát nép neve („croat”) így tevődött át a „kravátlira”, amely aztán a német „Krawatte” szóban éppúgy megmaradt, mint az újlatin nyelvek „cravata” kifejezésében. A nemzeti hagyomány ápolására 1997-ben alapították Zágrábban az *Academia Cravatica* elnevezésű non-profit szervezetet, amely a horvát határokon túl is népszerűsíti a kulturális örökség e részét. 2003-ban nemzetközi kedvkeltő rendezvénysorozatot indítottak. A pulai amfiteátrum köré óriási vörös nyakkendőt kötöttek és a kravátli témájával képzőművészeti vándortárlatot bocsátottak útra, mely azóta tíznél is több országot bejárt. Bosznia-Hercegovinától, Bulgárián, Ausztrián át, Német- és Lengyelorszáig, Dániáig, illetve a Dél-afrikai Köztársaságtól Egyiptomig sok helyütt megcsodálhatták. Minden állomásán helyi alkotók is csatlakoztak a kiállítókhoz (a legkülönbélebb műfajokban, alapanyagokkal és kivitelezéssel mutatva be a nyakkendő ösztönző erejét. Idén nyáron az egyre szélesedő képzőművészeti kör félszáz művészenek alkotásai a magyar fővárosban vendégeskedtek. Nálunk is számos hazai kortársunk friss „termése” gazdagította a tárlatot.

A *Budapest Galéria* és a *Horvát Köztársaság* itteni nagykövetsége közös szervezésében rendezett kiállítás közös kiadású, háromnyelvű (magyar, horvát, angol) katalógusának borítóján szép jelkép, *Zrínyi* Miklós horvát bán és magyar költő 1664-es, rézbe metszett, babérkoszorúba foglalt arcmása fogadta az érdeklődő tekinteteket. (Ezt a képet – melyen a nagy hadvezér nyakát csipkés szegélyű kendő öleli körül – éppen tragikus halálának évében adták közre Londonban.)

Nikola *Albaneze*, a tárlat kurátora látványos válogatásában felfedezhettük a horvát Nikolina *Ivezić* egykori vásárfiák népies modorában készített „Romlott iskolás lány” című, már-már pornografikusan groteszk domborművét és honfitársa, Vasko *Lipovac* festett fadaragását (Ezüstlakodalom

Nyakkendő Pula ókori amfiteátruma körül (2003) – Eduard Strenja felvétele

– 1994), amely a régi esküvői fényképfelvételek merev beállítását idézte. Valentina *Lukić* „Ketten a kedvencel” című, 2005-ben készített munkáján, színes felvételekből álló triptichonján meztelen női és férfi mellén, valamint egy macska nyakában függött a nyakkendő. Az otthon meghittségéhez képest szinte mellbevágó volt Boris *Ljubičić* 1991-ből származó háborús plakátja, amelyen hazája megvédésére buzdított egy vérfoltos hófehér ing és nyakkendő segítségével. Karikatúraszerűen humoros alkotásként láthattuk a macedón *Krunislav Stojanovski* akrillal festett vásznát (Horvát szellemi termék – 2005), amelyen egy Münchhausen báróra emlékeztető alak lovagolt a levegőbe kilőtt rakétán, szélben lobogó nyakkendőjével. Régi krónikák pergamenjére lúdtollal rótt csatajeleneteket idézett fel *Josip Zanki* „A csokornyakkendők és nyakkendők bizonytalan küzdelme” című 2007-ben készült tusrajzán. Szárnyas arkangyalok, madarak, páncélos lovagok és rovarok gabalyodtak egymásba a képén, szinte kibogozhatatlanul.

A hazai mezőnyből címadása szerint is költői húrokat pengetett (Tóth Árpád Körúti hajnal című versére utalva) *Jozefka Antal* „Lila dalra kelt egy nyakkendő” sejtelmes ecsetkezelésű akvarelljével. Jóval harsányabb volt *Balázs Börzsey* Bálint fotóportré-sorozata (Martin nyakkendői – 2011) a mesteréről. Arról a *Szipál Márton*ról, aki évtizedeken át világhírű amerikai filmsztárok és divatmodellek „házi reklámfényképésze” volt, s hazatelepülése után örökifjú aggastyánként is a hazai társasági élet fáradhatatlan főszereplője lett. Változatos ingei, nyakkendői és napszemüvegei mellé – javíthatatlan kópéként – mindig más fintort vágott a képeken. *Gesztelyi Nagy Zsuzsanna* 2006-os „Terülj asztalkám!” felhozatala tarkabarka zsisbvasárt idézett. Fegyelmezettebbnek bizonyult *Matzon Ákos* építész-festőművész, aki elnevezésében is szigorúan tárgyilagos maradt. Idei műve, a „Kapcsolódó fekete és fehér körök” mértánian elvont kompozíciója akrillal vászonra festett okkersárga alap volt, amelyet kiluggatott falemezre illesztett. A Pozsonyban született, Budapesten diplomázott, jelenleg Rio de Janeiróban élő *Pichler Károly* (Karol Pichler) cím nélküli színes felvételein szürreális látványokat teremtett, míg a Kolozsvárról véglegesen Budapestre települt, s a tanulóévei után is a magyar fővárosban alkotó *Szotyory László* „Névtelen I. II. III.” nyakkendőciklusa szitanyomatain fényűző autók és luxusnők jelentek meg vörös vagy fekete változatban a nyers textílián. *Tooth Gábor Andor* alkalmazott grafikus-tipográfus friss „sláger-illusztrációja”

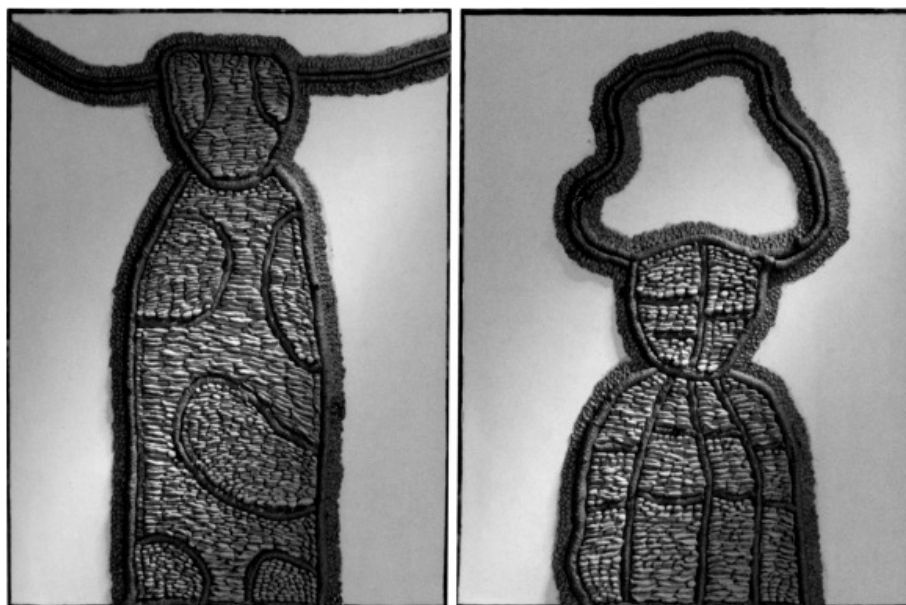
is figyelmet érdemelt (Budapest, Budapest, te csodás – 2011). A nyakkendő szabályos megkötésének merev ábra-sorát elegyítette össze számítógépén a zongora billentyűsorának látványos színritmusával, illetve a havon heverő, perzselt disznóval. És ezzel korántsem teljes a felsorolás...

Budapestről augusztus 21. után – a kiállítás zárását követően – a nemzetközi kortárs tárlat már a csatlakozó magyar alkotók műveivel együtt vándorol tovább a világban. A végállomás a horvát fővárosban, a Zágrábban tervezett Nyakkendőmúzeum állandó kiállítása lesz.

Színes képösszeállításunk a címlapon és a belső borítón látható.

Szotyory László: Névtelen I. II. III. (nyakkendők, szitanyomat a textilen, 2007)

Bronislav Wolanin: Nyakkendő I és II (kerámia, 34x25 cm, 2006)